

„Nagyon várom, hogy Sztálin, Hitler, Jézus és Soros együtt kopogjanak be hozzám, mondjuk, karácsonykor”

drMáriással Nagy József beszélget

32

– Kiállításra nyílt a minap Kápolnásnyéken. Az eseményt a karanténos operatív törzs tájékoztatóit parodizáló videóval hirdette a Facebookon, ekképpen: „Jó napot kívánok. Tisztelettel köszöntöm önöket tájékoztatónkon. A magyar kormány még a veszélyhelyzet idején is időt és energiát tudott fordítani arra, hogy meghatározza, miként lehet javítani Magyarország nemzetközi megítélésén. A csúcscsakértőkből álló csoport kialakította véleményét. Javaslatuk szerint a kormány kérje fel drMáriást egy olyan különleges alkotássorozat létrehozására, melyben a világ leghíresebb festőinek műtermeiben lehetne bemutatni azokat a magyar politikusokat, akik a legtöbbet tettek Magyarország kilábalásáért ebből a szörnyű járványból és az általa okozott vészhelyzetből. A művész elkészítette a sorozatát, amelyet a kormány a világhírű Velencei Biennálén, azon belül annak magyar pavilonjában szeretett volna bemutatni, hogy minél előbb és minél nagyobb mértékben tudja a nemzetközi sajtóban negatívról pozitívrá állítani megítélését. Sajnos az olaszországi helyzet miatt a Velencei Biennálé elmaradt. Mivel nálunk sokkal jobb a helyzet, annak köszönhetően, hogy sokkal sikeresebb volt a koronavírus elleni harc, lám, megvalósulhat ezeknek a műveknek a bemutatása itt, a kápolnásnyéki Halász-kastélyban, melynek szépsé-

ge egyenrangú Velence szépségével, és úgy idézi meg azt, hogy semmilyen értelemben nem maradunk alul, úgy az épület gyönyörűsége, mint a kiállítás anyagának színvonala és tartalma okán. Kérem, a koronavírus elleni harc legfőbb ajándékeként kedves és tisztelt magyar választópolgárok fogadják el e szerény, de kedves ajándékot, hogy megtekinthetik e kiállítást, amely elkalauzolja önöket Magyarország legújabb kori történelmének hősei, gényusai, jótevői, valamint ellenfelei, rosszakarói és gáncsolói világába. Önök a teljes csomag elfogadása által megfelelő képet kapnak arról, hol is élünk, mik az értékeink, s hogyan menjünk a siker útján tovább.” Nehezére esett komoly képpel végigmondania a szöveget?

– Van némi rutinom az ilyesmiben. Kétségtelenül groteszk indíttatású a kiállítás és a facebookos ajánló is, mellyel az utóbbi évtizedek vezéreit idéztem, akik nagyokat terveznek, még nagyobbakat mondanak, és marad végül kevés, semmi vagy annál is kevesebb.

– A kiállítás címe: Cecília legyőzi a vírust! Miért pont Müller Cecília került művészi fókuszba?

– Mert a tiszti főorvos asszony és egyenruhás kollégái a karantén alatt új konceptuális művészetet alkottak, és lényegében folklorisztikai fenoméné né váltak ki magukat. Ezzel

együtt régebbi képeket is beválogattam, az utóbbi tíz év terméséből merítettem Marx Károlytól Müller Cecíliaig, Orbán Viktort sem kihagyva. Vagyis korszakos és ikonikus skálát mutatok fel.

– *Így gyógyítva nemzetünket.*
– Lankadatlan ez a céloom.

– *Az édesapja neves belgyógyászként örködött Újvidék népének egészsége felett, önt is orvosnak szánta. Amit ön kevesellt, mondván, a komplot magyarság testi és lelki állapotát akarja optimalizálni. A kiállításait rendre gyógyító akcióként aposztrofálja, négy éve, egy pécsi tárlata kapcsán fogalmazott úgy, hogy „ez egy kollektív egészségügyi kísérlet arra, hogy egy beteg társadalom beteg, esetleg potenciálisan beteg, fáradt, közömbös, kiábrándult tagjai egészségessé vagy még egészségesebbé váljanak”.*

– Fontos felismerés, hogy művészet nélkül nem lehet, nem is érdemes élni, a művészet elmélyít, kiteljesít, felemel, vagyis gyógyít. Bízom benne, az én tevékenységem is segít abban, hogy egyesek jobban érezzék magukat, és képesek legyenek kimenekülni azon beszorultságokból és stigmák alól, melyeket a képeimmel felmutatok. Mostanában egy a szarajevói vesztégzárral kapcsolatos könyvet olvasgatok, abból is kiderül, hogy a legnehezebb időkben, a legnagyobb nélkülözésben különösen felfokozottá válik a művészet, a remény, az ünnep, az absztrakció, az elvont, de mégis létező igazság iránti igény. Noha mi a szarajevói ostromnál szerencsésebb közegben élünk, de ugyancsak fontos művészként is reagálnunk az életünket, egészsé-

günket veszélyeztető társadalmi eseményekre.

– *A 2016-os pécsi kiállítás óta gyógyultunk valamennyit?*

– Gyógyultunk is, betegedtünk is. Izgalmas korban élünk. A '68-as, a világot szabadabbá tevő generáció letűnőben: meghatározó alakjai közül idővel ki bársonyszékbe ült, ki hátra szorult, de most szép lassan mind lépnek a pályáról, elhagynak bennünket, elhunynak. Kérdés, hogy a mai fiatalok soraiból képesek-e kinőni bizakodást, erőt adó példaképek, akik a maguk új identitásával utat vágnak a rettenetes mediabozótban. A politika világa itthon és világszerte is látszólag megbonthatatlanul stabil, ám szereplői valójában élet-halál harcot vívnak egymással, bennünket, a népet, a választókat pedig folyamatosan hülyítik: az átlagember észre sem veszi, hogy abszurd módon évről évre más válik létfontosságúvá, illetve létünket fenyegető veszéllyé, és a régi fontosak már nem annyira számítanak fontosnak, a régi veszélyesek meg már nem annyira minősülnek veszélyesnek. Ebben a fura milióban kellene hogy működjön a legfőbb gyógyító erő: a kultúra, a szellem, a szellemi örökség, az identitás és a tudás. Csakhogy a kultúra nem találja a helyét. Hiába költenek bármennyi pénzt akármire, senkinek nem jut az eszébe semmi. Én mégis optimista vagyok, akárcsak Švejk. És azt hirdetem, hogy állóvízé dermedő világunknak megújulásra van szüksége. Elmondhatatlanul várom a frissítő erőt. Történnie kéne valaminek. Valami jelentősnek. Az általában jót jelent.

– *Vagy épp rosszat. Három évtizede, 1991-ben elég jelentős és tragikus tör-*

ténis írta át az életét: kitört a délszláv háború. Mire ön huszonöt évesen átmenekült a Vajdaságból Magyarországra. Előbb-utóbb akkor is jön, ha nincs a vérengzés?

– Eszem ágában nem volt költözni. Jóval a harcok előtt eldöntöttem, hogy csak akkor indulok el, ha fegyverrel kényszerítenek. Aztán 1991. október elsején a katonai rendőrség jóformán betört a szüleim lakására, pisztolyt fogtak az édesanyámra, aki kényszerűen átvette és aláírta a mozgósítási parancsomat. Én a belgrádi tetőtéri albérletemben Miles Davis-koncertet néztem a tévében, közben Hamvas Béla *Harminchárom esszéjét* olvastam, és készültem a következő egyetemi vizsgámra. Amikor megérkezett otthonról a hír, azonnal és jóformán cucc nélkül indultam a határra.

34

– *Simán átjutott?*

– Annyit kérdezett a határőr, hogy „hová, hová?”, megjegyezve, hogy az ilyen délceg fiatalemberekre szükség lesz a harcokban. Szerencsémre akkoriban még az állandó lakhelyén fel nem lelt mozgósított az első huszonnégy órában nem minősült katonaszökevénynek.

– *Mi történt volna, ha lebukik?*

– Nem tudni. Abban a rendszerben a bizonytalanság volt a legszörnyűbb. Emberséges gesztusokkal éppúgy találkozni lehetett, mint állatias, kiszámíthatatlan megnyilvánulásokkal. Jogilag ugyan nem zárhattak volna be, de mivel félanarchikus állapot uralkodott az országban, következmény nélkül főbe lőhettek volna egy félreeső szobában.

– *Hová kerül, ha bevonul?*

– Hivatalosan háborúba nem mehettem volna, hiszem még nem hirdették ki a hadiállapotot. Úgynevezett hadgyakorlatra rendeltek, értsd, a szerb hadsereg hadgyakorlatozott Horvátország területén. Alighanem abba az öt buszból álló konvojba kerültem volna, amely Vukovárra tartott csupa frissen bevonult, a szerb hatalom számára ellenszenves fiatallal. A menetoszlopot rakétatámadás érte „véletlenül”, az utasok így a felszerelést követő harmadik napon visszakerültek Újvidékre, igaz, bádogkoporsóban.

– *Atyaég.*

– Atyaég, bizony.

– *Egy-két évvel korábban még vizsgázt az Újvidék, Magyarországról nézve Szabadka maga volt a Nyugat. A rendszerváltás előtt olyan kincsekért jártunk át, mint a jugotonos bakelitek, a Ritmo cipő, a Ritt farmer és a műselyem Adidas melegítő. Önök is úgy élték meg a mi bevásárlásainkat, hogy „jönnek a magyarországi, keleti csóringerek”?*

– A kérdés nem teljesen neutrális.

– *Vagyis?*

– *Vagyis cinikus azt feltételezni, hogy lenéztük a magyarországi magyarokat.*

– *Dehogy cinikus. Mi, a határon ezerkettes kombi-Zsigulival átarszoló, főiskolai ösztöndíjunkt a pesti Vörösmarty térnél nyugatnémet „makira” váltó kölkök éreztük magunkat csóronak az árubőségén ámulva.*

– *Úgy más.*

– *Ön nem biznizselt?*

– Mindenki biznizselt, én hanglemezeket vittem eladni a budapesti

Labiritmus boltokba, de csak pár-szor.

– *Milyen volt belülről az 1990 előtti Jugoszlávia?*

– Nagy kincs volt az útlevelünk, hiszen a világ összes országába beléphetünk általa, ugyanakkor agy-mosós diktatúrában éltünk. Persze szelídebb kiadásúban, mint a magyar, ahol még a mi szemünkkel nézve is abszurd külsőségekbe hajlott a létező szocializmus: amikor a határhoz érve megláttuk a magyar határt a lábán azzal a furcsa, fúrt cipővel, nyakában a kis pecsételődobozkával, csak néztünk, hogy micsoda naiv világba csöppentünk. Jómagam már csintalan gyerekként is nehezen viseltem a titói tempót, különösen azt, hogy csupán egyfajta módon lehetett gondolkodni és beszélni, volt is velem gond szépen. Aztán 1980-ban meghalt Tito, amivel lezárult az ellentmondásos életmű, s vele Jugoszlávia egy korszaka. Hatalmas lehetőség nyílt, ám a jugoszláv népek, ahelyett, hogy éltek volna a felcsillanó szabadsággal, mind a saját függetlenségüket kezdték hajszozni, ami szükség-szerűen torkollott véres háborúba. A szerbeknél Slobodan Milošević ragadta meg a hatalmat, akinek a horvát-szlovén származású, de különös módon a legtöbbet a szerbekért cselekvő Tito mítoszának lerombolása és az új szerb ideológia trónra emelése lett a legfőbb célja. Eszköze az erőszak, hiszen mivel a Jugoszláv Néphadsereg tisztjeinek nyolcvan százaléka szerb nemzetiségű volt, villámgyorsan szerb hadként tudta működtetni az alakulatokat, és lerohanta velük a vágyott területeket. Csak azon nem gondolkodott el, mit lehet kezdeni az elnéptelenedett

falvakkal, a lerombolt gyárakkal, a tönkrement gazdasággal.

– *Mikor sejtette meg, hogy háború lesz?*

– Csak akkor, amikor kitört. Kizártnak tartottam ekkora örütség bekövetkeztét. Azzal nem számoltam, hogy a háború hatalmas vállalkozás, gigantikus üzlet, ráadásul történelemírás, így, ha adódik rá lehetőség, lesznek gátlástalan politikusok, akik kihasználják a ziccet, nem fogva föl, hogy az összes államalkotó nemzet rettenetesen megszenvedti a konfliktust. Jugoszlávia egykor valóban álomvilág volt a magyarországiak számára, ám mára megfordult a helyzet: a délszláv államok felől nézve immár Magyarország az álomvilág, a saját világuk, különösen a szerbeké pedig felfoghatatlan mélységbe süllyedt. Szerbia ma úgy néz ki, mint a vadnyugat, ahonnét nemcsak a nemzetiségek vándorolnak el, hanem maguk a szerbek is, különösen a fiatalok, és eszük ágában nincs visszatérni. Ami katasztrófa, nemzetihalál. Ez is a háború ára.

– *Lenne mit festenie akkor is, ha ott maradt volna.*

– Már ha túléltem volna a háborút.

– *Ott is groteszk, pop-artos, szoc-artos, politikusokat, közélőket újraértelmező képeket készítené?*

– A művészetet az élettapasztalat határozza meg, és mivel Szerbiában a magyarországihoz hasonló színvonalú politikusokat és politizálásokat látni, könnyen lehet, hogy hasonlóan alakult volna a művészetem is, mint Magyarországon. Újvidéken jó volt művésznek lenni, hiszen a vajdasági magyar művészeti szcéna a népesség

széreny lélekszáma ellenére számos komoly és fajsúlyos figurát mutatott fel, akiktől lehetett tanulni, akikkel lehetett vitázni, akik segítettek, hogy az ember megtalálja a helyét a világban.

– *Támogató miliő fogadta Magyarországon is?*

– Közepesen. Elszakadni és átjönni dramatikusan és traumatikus élmény. Kizökkentett, kénytelen voltam újr gondolni a küldetésemet, az identitásomat, nulláról kellett felépítenem mindent. Ami remek lehetőséget kínált arra, hogy közelítsek a közösségi művészet felé.

– *Miért pont Budapestet választotta?*

– Mert ez a főváros, és mert ezen a környéken éltek a barátaim, élükön szentendrei művészekkel, Bukta Imrével és feLugossy Lacáékkal, akiket nyári találkozókról ismertem. Átmenetinek terveztem az ittléteimet, de aztán végleges lett belőle. Pedig már a háború alatt, amikor csökkent a letartóztatás esélye, többször visszamerészkedtem Újvidékre, felléptem, kiállítottam, vagyis civilként harcoltam a háború ellen, Magyarországon pedig kiállításokat, koncerteket szerveztem jugoszláviai művészeknek.

– *Az eddigi élete felét itt töltötte, a másik felét ott. Pestinek vagy újvidékinek vallja magát?*

– Ma már inkább budapesti vagyok.

– *Mentalitásban is?*

– Abban vegyes.

– *Mi a különbség a magyar és a szerb mentalitás között?*

– A magyar női karakter, befogadóbb, türelmesebb, kiváróbb, de egyáltalán nem gyöngébb, mint az inkább macsó, harcias, mégis néha naivan engedékeny szerb. A Balkán, bár rohamosan modernizálódik és még rohamosabban amerikanizálódik, mégis kiirthatatlanul hordozza ősi identitását, egészen más világ, mint a klasszikus nyugati civilizáció. Magyarország és Szerbia találkozása azért rendkívül érdekes, mert itt ér össze a nyugat a kelettel: egyrészt ütközik, másrészt szimpátiák sarjadása mentén hasonul egymáshoz.

– *Néha inkább úgy tűnik, hogy a Balkán valódi „tetejét” nem Szeged alatt, hanem Esztergom fölött vagy inkább a szlovák–cseh határnál találni; és Magyarországon a rendszerváltás körüli, utáni pár demokratikus év volt a kisiklás, s nem a mostani autokrácia.*

– Magyarország azzal együtt is inkább Európa, hogy a vasfüggöny mögötti évtizedek alatt a Balkánhoz közeledett. Meg azzal együtt is, hogy miközben szeretjük és csodáljuk Nyugat-Európát, ő egyetlen pillanatig sem tekint ránk egyenrangú partnerként. Mondom ezt több száz nyugat-európai koncerttel és kiállítással a hátam mögött. Egy holland koncertszervező vágta amúgy kedvesen a képembe, hogy „tudod, minket az érdekel, ami idehaza történik, meg az, ami nagyon messze, és ti egyik kategóriába sem estek bele”. Vagyis szomorú, retardált, távoli rokonként tekintenek ránk. Hadd hozzak egy példát. Felléptünk egy ikonikus amszterdami helyen, a Paradisóban. Szerződés rögzítette, mikor érkezünk, mikor állunk a színpadon, és mennyit kapunk.

Ehhez képest a koncert után a kapcsolattartó csávó a gázsi nyolcvan százalékát nyomta a kezembe azzal, hogy a maradék húsz százalékot fogjuk fel az ő szervezői díjának. Ilyet egy nyugatival szemben nyilván nem engedett volna meg magának. De egy kelet-európai mit tehet? Ha azt mondod, hogy „ne lopj meg”, akkor soha többé nem hív. Ha meg nem teszed szavá a szemétséget, maradsz az a furcsa kisöcs, aki kussol, mert tudja, ott a helye, ahol. Miközben vagyunk mi olyan zenészek, mint ők, és a legcsekélyebb okunk sincs szégyenkezni.

– *Ön maradt fura kisöcs?*

– Idegesnek tűnhettem, részben a felháborodástól, részben a fáradtságtól, hiszen a fellépés reggelén indultam autóval Bécsből Amszterdamba, én vezettem, megérkeztem hullafáradtan, a koncerten kitettük a lelkünket, és erre ez a tróger nekiáll szívatni. Egy darabig néztük egymást, majd kérdezte, van-e valami probléma, annyit feleltem, hogy igen, van. Még egy darabig néztük egymást, aztán odaadta a húsz százalékot is. Így ért véget az ígéretesen induló barátságunk. És nem a pénzről volt szó, hiszen mentünk volna a nyolcvan százalékért is, hanem arról, hogy minek tekintjük a másikat. Ahhoz, hogy megközelíthessük egymást civilizációs értelemben, partnerség kell, nem alá-fölé rendeltség.

– *Volt utóbb Paradiso?*

– Nem.

– *De ott azt a pillanatot megnyerte a szerbes macsóság.*

– Azt a pillanatot igen. De a pillanatot néha kevés.

– *Lehetett volna önből „egyenrangú”, igazi nyugati: a kilencvenes évek közepén azzal repült Amerikába, hogy kint marad végleg.*

– 1994-ben kaptam magyar útlevelet, és pont adódott egy lehetőség: Antal István Juszuf egy filmjét, amihez én írtam a zenét, kivitték New Yorkba, és meghívtak minket a bemutatóra. Gondoltam, most aztán kinyílik előttem a világ, haza se jövök. De villámgyorsan rájöttem, hogy bár csudaszép minden, nem oda tartozom. Minden kicsit más, más a múlt, más a logika, mások a mértékek, más a kommunikáció, más színekben látják a világot. Visszavágytam és visszajöttem, és tulajdonképpen azóta is folyamatosan jól érzem itt magam.

– *Jó ez a hely?*

– Annyit állítok, hogy jól érzem magam itt.

– *Azt kapta a kelet-európai rendszerváltásokról, amit várt?*

– Szkeptikus figura vagyok, nem vártam túl sokat. Sok minden maradt úgy, ahogy régen, és ami változott, az is olykor visszarendeződik, hogy aztán megint változzon. Tanulgatunk, betiltunk dolgokat, aztán ismét engedélyezünk, hátha jobb lesz, megint betiltunk, vissz az indulat, lepattanunk, próbálkozunk újfent. Szóval csiszolódunk. A lényeg a felszín alatt zajlik, a fontos kérdéseket nem beszéljük ki. Jugoszláv példát hozok: az ország felbomlása-kor a szlovének erőltették leghatározottabban a függetlenséget, meg is kapták, ám pár év múltán kezdtek kardoskodni az újraszervezésért, miután rájöttek, hogy bár korábban az állam kiszivattyúzta tőlük a megtermelt pénz egy részét, viszont piacot

is biztosított a termékeiknek. Sehogy se tökéletes. De legalább folyamatosan van mire reagálni művészileg.

– *Őn a Magyarországra menekülés előtt másfél évtizeden át jobbra fekete alapon fehér papírcsipke lények súlytalan állapotát kifejező filozofikus-metaforikus képeket festett. Hogyan keveredett abból az érzékeny téréből a mostani harsány, politikus, vulgáris világba?*

– Az emberi szellem magaslataiban bízó vagy legalábbis oda menekülő figurának véltem magam, pszichológiát, filozófiát, szociológiát olvastam, úgy gondoltam, megépíthetem a magam elefántcsonttornyát, ahonnét olykor emelkedett beszélgetésekbe bonyolódom az arra érdemesekkel. Csakhogy a valóság a nyakamba öntött egy kanna benzint, felgyújtott, és a lobogó tűz fényénél megértettem, nincs se hely, se idő, se lehetőség finom, metafizikus festegetésre, más formát kell találnom az üzeneteim közlésére.

– *Volt konkrét pillanat, amikor paradízosan az asztalra csapott, hogy „a rohadt életbe, a papírcsipkéseimet látták kétszázötvenen, de én két és fél millióhoz akarok eljutni”?*

– Ily nyers motivációhoz én még mindig túl jól nevelt, szerény és szégyenlős vagyok. Szembesültem a kultúra, a szellem elértéktelenedésével, a mainstream média elgagyisodásával, azzal, hogy felszámolódtak kulturális folyóiratok, megszűntek a kulturális tévé- és rádióadások, az újságok kultúrarovatait átnevezték szórakozás rovatnak. Ránk zúdult a globális szar, melyben a művész kénytelen újraértelmezni a feladatát, hiszen ma a papírcsipke-motívum annyit

ér, mintha fölakasztaná magát a művész. Fölvettem a kesztyűt, hogy megmutatom a sulykolt való fonákját, megkérdőjelezését, tagadását, felforgató változatát. Elkezdtem olvasni a *Blikket* és társait, és kvázi azok stílusában igyekeztem megszólalni. Vagyis naiv, egyszerű, hétköznapi módon mondom el történeteket a világunkról, aminek láttán az emberek talán felnevetnek, majd el is borzadnak, rádöbbenve, hogy hé, ne legyünk hülyék, vegyük észre, hogy minden kamu, amit igyekeznek elhittetni velünk. A művészi nyelvezetem fokozatosan változott harsánnyá, vulgárisá, groteszkké, az első politikusképeimen még nem szólítottam néven az egyes figurákat, ám idővel konkrét sztorik és konkrét személyek kerültek a vászonra.

– *Az első politikusos kiállítására 2007-ig kellett várni, és olyannyira komoly riadalmat keltett veled, hogy a megnyitóbeszédet prezentáló celebritás egyetlen szót sem szólt magukról az alkotásokról.*

– Mert bizony ő is megrettent az olyan szalonképtelenségeken és durvaságokon, mint hogy Kövér László házelnök fénykardozik a *Csillagok háborúja* Chewbaccájával, ráadásul feltűnően hasonlítanak egymásra. Joggal tarthatott attól, hogy a tárlat feldicsérése politikai retorziót von maga után a dicsérőre és a galériára nézve is, teszem azt, abban a formában, hogy hirtelenjében egyetlen pályázatuk sem nyer pozitív elbírálást. Az ilyenhez Magyarországon elég, ha megsértődik egy politikus, és leszól oda, ahová le kell szólni.

– *Villámgyors és zajos sikert arattak a festmények.*

– Az azért túlzás, de tény, hogy idővel népszerűek lettek ezek a képek, és a szereplőiknek is bele kellett nyugodniuk kritikus és frivol ábrázolásaikba.

– *Ha Szerbiában élne, megúszná pofon nélkül az ilyes trollkodást?*

– Attól függ, mikor, kit és milyen témában festenek. A nyolcvanas évek végén kilencvenkét szerb bányász veszttette életét egy beomló bányajáratban, egy kiállítással reflektáltam a tragédiára, durván, mégsem ért bántódás. Pár éve Újvidéken és Belgrádban állítottam ki politikusfestményeket, köztük szerbegről készült műveket, Titót s más világveszejtőket, és akkor sem zaklatott senki. De ha a háborús évek alatt kiteszem, mondjuk, Slobodan Miloševićet, hát, akkor bármi megeshetett volna.

– *Utóbb azért megfestette a néhai szerb elnököt, aki Enzo Cucchi vörös poklában áll gyermekként, és azon szomorkodik, hogy bár nemzeti dresszt öltött, nincs kiuel fociznia.*

– Ennyit tehettem annak a betegségnek az orvoslásában, hogy pontosan a Milošević-kultusszal való szembenzés elmaradása szegecseli Szerbiát a jelen mentális helyzetébe.

– Sosem kap fenyegetéseket?

– Dehogynem, csak egyiket se veszem túl komolyan. A kisördög sokkal aktívabban munkál bennem, mint hogy egy szimpla verbális inzultus miatt ne dolgozzam tovább.

– *Az a kisördög nem ösztökéli arra, hogy a két újsütetű barátról, Aleksandar Vučić szerb elnökről és Orbán Viktorról készítsen közös képet?*

– Nincs kizárva, hogy egyszer festek egyet róluk.

– *Milyen háttérrel?*

– Mondjuk úgy, hogy egy tanzániai futballpályán fociznak, és fehér zászlócskákat lengetnek egymás felé. A Vučić–Orbán-viszony szövevényes történet, van pozitív és negatív oldala, kár, hogy a lényeg, a nagy sztori lényegében lejátszottnak tekinthető.

– *Melyik sztori?*

– A vajdasági magyarság sztorija. A Koszovóért folytatott harcot Szerbia a kezdet kezdetén elveszítette, kompenzációként minden értelemben leuralta a Vajdaságot: pénzügyileg, kulturálisan, az államigazgatásban, sőt, megtörve az 1974-es titói alkotmányos státuszt, megszüntették a terület autonómiáját. A vajdasági magyarokat a háború során tudatosan üzték el az otthonaikból, és telepítettek a helyükre krajjinai szerb családokat. Minden tisztelem a bátraké, akik maradnak, de ma már tény, hogy a vajdasági magyarság szórvánnyá vált. A megváltoztatott etnikai arányok mellett nem csoda, hogy még a második világháború alatti, a magyarokat legyilkoló partizánakcióknak emléket állító mementóknak sincs nyugtuk. Hiába a hatalmas felhajtással kísért államfői találkozók, ha az az egyszerű kérdés nem kerül szóba, hogy Magyarország hogyan értékeli ezeket a fejleményeket. Senki nem akar megoldani semmit, kizárólag az aktuálpolitika fontos: Orbán imádja felmutatni, hogy lám, milyen jóban vagyok egy szegény, problémás, unión kívüli országgal, Vučić meg azzal kérkedik, hogy tessék, hát van nekem egy remek, erős

uniós barátom. De ez a kapcsolat végtelenül törékeny: béke van, de a béke felszínes, bizonytalan.

– *Számos magyar politikusról, például Lázár Jánosról, Kósa Lajosról, L. Simon Lászlóról, Karácsony Gergelyről tudni, hogy a falán odahazalóg róla készült drMáriás-kép. Szerb politikusokban is lakik ennyi önirónia?*

– Nem tudok ilyenről. A szerbek remek humorérzéssel bírnak, hatalmasakat tudnak nevetni, a hétköznapi kommunikációjuk is tele van humorral. Viszont a művészethez való viszonyuk egészen más, mint nekünk. Az igazi művészet számukra mitikus, szakrális, komolykodó, egy bizánci festményt százszor inkább kitesznek, mint egy Warholt. Magyarországon a szalonképességet súroló humor és a kortárs művészet furcsa találkozása közelebb áll az emberekhez.

– *Hogyan éli meg, amikor egy magyar politikus azzal jelenik meg önénél, hogy megvásárolná az őt ábrázoló alkotást?*

– Sehogy, ugyanis nem jelennek meg nálam politikusok. Jön valaki, megveszi az adott művet, elviszi, és nem árulja el, hogy magának vette vagy megbízásra, vagy netán elajándékozta. Az pedig végképp nem fordulhat elő, hogy bárki képet rendeljen tőlem önmagáról. Például Lázár Jánosnak valóban van egy festménye, amin Lázár János a mártélyi mocsárban korcsolyázik, közben piros hó esik reá, és Jákob lajtorjája csalogatja őt a világ csúcsának megmászására. De a mű nem úgy került hozzá, hogy besétált, és letette a pénzt, hanem úgy, hogy elkészült,

aztán valaki megvette, és később odaadta neki.

– *Van festménye, amitől nem hajlandó megválni?*

– Sokáig képtelen voltam eladni képet, mert olyan az, mintha az ember a gyermekét veszítené el. Aztán rájöttem, hogy nem elveszítem, hanem önálló életre kel. Úgyhogy minden festményem eladó. Kapitalizmusban élünk, én termelek a piacra, és akár Hitler, akár Sztálin, akár Jézus, akár Soros kopog be a műtermembe, kedvesen betessékelem, megkínálom kávéval, pohár borral, elbeszélgetek vele az életéről, majd becsomagolom a képet, s kikísérem. Aztán, fájdalom, de a művek zöméről azt sem tudom, láthatóak-e legalább egy magánlakás falán. Szerencsére az aktuális tartózkodási helyüktől függetlenül szabadok ők, hordozzák a maguk szuverén tartalmát, a saját sztorijukat, és attól nem lesznek se többek, se kevesebbek, ha éppen egy raktárba vagy egy politikushoz kerülnek. Egyébként olyanról is tudok, hogy egy politikus az ellenfeléről készült képet tart az irodájában, s naponta gyönyörködik a másik groteszkségében.

– *Ki a modell és ki a műélvező?*

– Nincs felhatalmazásom közölni. És nem is igazán fontos.

– *Az egykor az örömlányokkal az Adrián jachtoló Borkai Zsolt szerelmi bánatát ábrázoló mű gazdára talált?*

– Megvásárolták. De hogy kinél van, fogalmam sincs. Kétlem, hogy Borkai expolgármester otthonának fényét emeli az alkotás.

– *Olvasom, hogy a Schmidt Szűz Mária és kisdede, Ungár Péter a NER templomában című tablóra maga*

Ungár Péter jelentkezett be vevőnek. Létrejött az üzlet?

– Megvalósult a tranzakció egy közvetítő által, és tudtommal a mű kikerült Ungár Péternél. Öröndetes és vicces hír. Maga a kép is vicces, hiszen a Szűz és gyermeke kék és narancs kombinációban jelenik meg a vásznon, vagyis egymásnak feszül, mégis egységet alkot a liberalizmus színe és a Fidesz színe, szimbolizálva, hogy mily mélyen szereti egymást ez a két ember. Csodálatos találkozás, minél több ilyen jön létre a világban, társadalmunk annál békésebbé válik, annál közelebb kerül a gyógyultság állapotához.

– Az árképzésnél figyelembe veszi, hogy mennyire jómódú a kép főszereplője? Teszem azt, az Ungár Pétertől, az ország egyik leggazdagabb családjának sarjáról készült alkotás vastagabb tétel, mint egy bérből élő Karácsony Gergely?

– A legkevésbé sem. A kép árát alapvetően a mérete határozza meg, emellett az ereje, kvalitása, története, mélysége.

– A főszereplő eladhatósága szempont a témaválasztásnál?

– A szempont kizárólag az, hogy a főszereplő mennyire határozza meg tetteivel, ideológiájával, történeteivel az életünket, gondolkodásunkat, identitásunkat. Egyfajta saját civil híradóként, álnaiv történelemértelmezésként, dadaista népmesesorozatként vagy szociológiai vizuális diverzióként működik ez.

– A saját kedvenceit többször is megfesti.

– A kedvencség kevés, mondom, az az elsődleges, hogy az illető meny-

nyire befolyásolja az életünket. Sok művem van Orbánról, Áderről, Trumpról, Putyinról és így tovább, de mindegyiknek más a megközelítése, története, hangsúlya. És időnként sorra kerülnek kevésbé ismert közéleti szereplők is, mint Németh Szilárd, aki ugyanakkor mutatós, beszédes, tipikus figurája egy korszak hatalmi gárdájának.

– Balerinát csinált a korpulens rezszibiztosból.

– Hát lehet őt másként ábrázolni, mint ahogy cirkuszban táncol, pukedlizik, rúdon forog?! Hatalmas ember, aki a hatalmat képviseli, ugyanakkor a politikai üzeneteiben szervilitást, simulékonyságot mutat, akár Chagall cirkuszi jelenetének hősei. Szeretem azt a képet.

– Minden képét szereti?

– Az ember minden gyerekét szereti.

– Volt műve, amit megsemmisített, mert nem találta elég jónak?

– Ha kipattan az alapötlet, nekiálllok, munka közben jönnek még ideák, és egyszer csak elkészül a mű. Ekkor kiteszem a falra, nézegetem, gondolkodom rajta, hagyom leülepedni magamban, hogy eldönthessem, elég találó-e. Ha nem, belejavítok. Ritka, hogy teljesen átfestem.

– Egy főpolgármesteres műnek a címét írta át. Van az a tán 2016-os kép, hogy Karácsony Gergely a humanizmus Mike Tysonjaként ringbe száll Matisse margarétái között. Aztán jött a 2018-as önkormányzati választás, melynek másnapján már ez volt a cím: Karácsony Holyfield Gergely a megafon általi fülleharapás ellenére

állja a sarat Tarlós Tyson István ellen Matisse margarétái között. Élhet egy mű két címmel?

– Igazi cím mindig csak egy van, az, amit a hátoldalra írok. Az a fix, az az örök. Az említett esetben a Facebook-látogatók számára aktualizáltam az alkotás mögötti sztorit. Máskor meg a közönséget kértem, adjon végleges címet annak a képemnek, mely az „Orbán Viktor váratlanul találkozik Orbán Viktorral” munkacímen futott, és egy piros Orbán Viktor néz rajta farkasszemet egy kék Orbán Viktorral. Szépen mobilizálódott is a közösségi háló népe, remek ötletekkel álltak elő, a számos kiváló pályamunka közül az „Orbán Viktor megtekinti a róla mintázott társadalmi egyenlőség és igazságosság szobrát a Városligetben” javaslatot választottam. A győztest egy albummal jutalmaztam, nevét közzétettem. Az akció azt volt hivatott demonstrálni, hogy mások kreativitásának becsatornázása segíthet, hogy egy közösségi történet még közösségibbé váljon, vagyis hogy a gyógyszer még inkább gyógyítson.

– Jobbára klasszikus festményekre rímelnék a politikusainkról készült képei. Minek alapján párosít?

– Folyamatosan vágyódom a művészet örök és szűzi vadászmezejére, kiállításokat látogatok, műveket nézek az interneten, tanulmányokat olvasok. Ugyanakkor naponta szembejön a politika, hiszen figyelem a híreket, a közéleti eseményeket. És időnként egy-egy konkrét klasszikus mű összekapcsolódik egy-egy konkrét friss hírrel és annak szereplőjével, és e kettőből főzök valami olyasmit, ami pikánsan kelet-európai és jóízű, vagyis gulyás. Minden képem

sztori. Például pár éve megpillantottam Max Beckmann trombitás, fürdőköpenyes önarcképét, ami azon nyomban Kövér László kemény elkötelezettségét és rendfenntartó attitűdjét juttatta eszembe, valamint a rendszerváltás környékéről a *Szitytyakürt* című újságot. Ebből született az a kép, melyen Beckmann trombitája nem más, mint a *Szitytyakürt* Kövér László kezében, amit a házelnök megfúj, és ezzel hadba hívja övéit. A groteskséget fokozza, hogy Kövér orra és szája között ott az a hatalmas bajusz, amitől kürtöt megfújni alaptól lehetetlen. Egy másik alkalommal bohóchalat láttam az interneten, ami rendkívül szép és aranyos jószág, ráadásul narancs-sárga, és nem tudott nem az jutni az eszembe, hogy az államfőnk mennyire szeret horgászni, és hát az ő színe is a narancs. Plusz egyik se szokott mosolyogni, mármint se a horgászhal, se Áder János. Megfestettem a mosolygó Áder Jánost, akiből e ritka reakciót, a mosolyt, az váltotta ki, hogy gyorsan aláírt mindenféle törvényt, majd a jól végzett munka örömevel elrohant a zalaigriceai horgászversenyre, ahol kifogott egy bohóchalat, de nem ám akármilyet, hanem felfújhatósat, és eksztázisában nem vette észre, hogy magukat óriási gumicáppákkal fedező, az aláírt törvények által hátrányos helyzetbe hozott tanárok épp megtámadják őt hátulról.

– Érdekli, befolyásolja, hogy mit gondolnak önről azok, akiket megfest?

– Különösebben nem, ugyanis a műveim egyrészt az én egyéni reflexióim, másrészt sosem légből kapott vagdalódzások, sosem szélsőségesség-

get sugalló hazugságok, hanem mindig valódi sztorikon alapulnak: beleolvasom magam a politikus életébe, és annak egy eseményét, valamint a személyiséget művészi párhuzamba vagy épp kontrasztba helyezem, miáltal az illető egyénisége, szerepe szimbolikus jelentést nyer. Átgondolt, meggondolt, kiérlelt, és semmiképpen sem esetleges művekről beszélünk. Természetesen örülök a visszajelzésnek, annak különösen, ha a görbe tükör láttán elsőre berág az illető, aztán mégis elfogadja, netán megszereti a művet. Akadnak, akikről azt hinnénk, felettébb sértődékenyek, netán fekete autójukkal kapásból keresztülhajtanak rajtam az utcán, ezért olykor óvatosabban megyek át az úton, de néha az is kiderül, hogy egyesek rá se bagóznak a műre, vagy netán értik az iróniát, s még mulattatja is őket. A kedvenceim azok, akik hatalmas megtiszteltetésként élik meg, hogy valaki megfestette őket, ám lelkük mélyén viaskodnak, hogy erre most hogyan is kell reagálni.

– *Nem egyszerű a megfejtés, hiszen noha hülyét csinál belőlük, egyúttal meg is emeli őket, eleve azzal, hogy érvényes karikatúra kizárólag arról készíthető, akinek van karakteres arca, nem?*

– Hát persze. És ahogy múlnak az évek, rájönnek, hogy róluk olyan nagyon sok festmény, pláne izgalmas festmény nem készül ebben az életben. Azért az mégiscsak valami, hogy valaki megfogalmazza őket, netán albumba, kiállításra kerül a fizimiskájuk.

– *Róluk szólnak a hírek, azok nagyobb ütnek, mint egy műalkotás.*

– A hír elmúlik egyetlen nap alatt, míg a festmény, ha nem is üt rögtön hatalmasat, tartós, idővel egyre csak érik.

– *Ön a festészet mellett szépíróként és zenészként is alkot. Pár éve biza-kodva arról mesélt egy interjúban, hogy az idehaza underground körökben kultikus olvasmánynak számító Lomtalanítás című regényét kiadták Kínában. Hasított vele?*

– Nem lett egetverő siker, illetve az lett, hiszen nyolcvanezres példányszámú irodalmi lapban és milliós példányszámú napilapokban közöltek belőle szemelvényeket, írtak róla kritikákat, és további két kötetre szerződött velem a kiadó. Ezzel szemben itthon annak ellenére sem tört ki az undergroundból a mű, hogy elfogyott mind a négyezer példány, készült belőle hangjáték, és DJ-k használták fel egyes részeit. Kéne még egy kiadás, de nincs rá jelentkező.

– *Miért nincs?*

– Tudja a fene.

– *A Tudósok nevű jazz-punk-avantgárd zenekara is az undergroundban él, tévében, rádióban nem hallani. Miért?*

– Mert a zenei ízlés tudatos elbutítása zajlik Magyarországon, amit a Petőfi rádió és a hasonló médiumok végeznek, végtelen kárt okozva a magyar kultúrának. Ez az oka annak, hogy a tevékenységünk jóformán ismeretlen a mai fiatalok előtt. Kizárólag a nyugati tömegkultúra harmadosztályú produkcióit kopírozó kommerszet nyomják, abból is a bénábbat, a tehetségtelebbit.

– *A tömegtermékből van könnyű pénz.*

– Pénz van így is, úgy is. Inkább arról van szó, hogy minél sztereotípbabb zenét játszanak, annál több a hallgató, és annál több hallgatónak olvashatók be a szintén végtelenül lebutított, hazugságokkal telezsúfolt hírek. Vagyis igénytelen zenével érhető el a legteljesebb politikai hatás. Egyszerű, hatékony, viszont a kultúrára nézve halálos recept ez.

– *Amíg olyan szövegeket ír, mint a Bevándorló bluesban, esély sincs arra, hogy befér a Petőfibe.*

– Mi azzal a baj?

– *„Höhöhö, elveszem a munkádat, és elveszem a házat, és elveszem a csajodat, és elveszem az álmodat, mert én rafinált bevándorló vagyok, mert én egy szemét bevándorló vagyok, mert én egy céltudatos bevándorló, mert én egy gazdag bevándorló vagyok.”*

– Ezt mondja a kormány is, nem?

– *Csak irónia nélkül.*

– Minden nem stimmelhet.

– *A Tudósok legklasszikusabb dala, mely a Basszá! címet viseli, szintén nem kompatibilis a jelen keresztény kurzussal és annak közszolgálati médiájával. Miközben ön „nemzeti fohászként, nulladik zsoltárként, nemzetmegtartó szent erőnk imádságaként” szokott hivatkozni a műre.*

– Hiszen annak tartom.

– *Ösztönös.*

– Az.

– *Három és fél évtizede alakult a zenekar, melybe eleve olyan tagokat keresett, akik nem tudnak zenélni,*

akiket az ösztönösség irányít. Miért ez volt a szempont?

– Tinédzser koromtól számos zenei stílusban megmerítkeztem, még kísérleti komolyzenével is próbálkoztam. Aztán leszolgáltam tizenhárom és fél hónapot a Jugoszláv Néphadseregben, ahol arra jutottam, hogy az ország valósága a racionalitás talaján állva nem írható le, más eszközre van szükségünk. Ezért ösztöntudósokat gyűjtöttem magam köré, lokális energiák legkreatívabb, legszélsőségesebb figuráit. Értsd: örültekből alakítottam zenekart. Idővel persze változott a felállás, és az ösztönösség mellett jellemzőnkké vált a professzionális hangszerkezelés is, így elég hamar képesek lettünk tökéletesen kifejtetni zenei mondanivalónkat.

– *A digitális kultúra elterjedése nem jött jól az altervilágban nyomuló Tudósoknak.*

– A digitális kultúra azt hazudja, hogy minden ott a kezéd ügyében, miközben épp a lényeg nincs ott. Iszonyatos hír- és szolgáltatásdömping ömlik ránk, látszólag ingyenesen, látszólag végtelen mennyiségben és végtelen formában elérhetően, ám a rengeteg hulladék elfedi az értéket. Régen szájhagyomány útján megplakátokon eljutott az emberekhez, hogy például hol lesz Tudósok-koncert, és az miért fontos. Ma viszont százával jön szembe a neten a rengeteg program, és a közönség zömének fogalma sincs, mi érték, s mi nem. Látszólag demokratikus világban élünk, ahol látszólag minden van, és mindent lehet, de ha jobban belegondolsz, rájössz, hogy aki a piacon harmadosztályú lehetőségekhez fér hozzá, annak esélye sincs megmutatni magát.

- *Kinek volna a dolga segíteni?*
- A kultúrpolitikának.
- *Megfordult a fejében, hogy kultúrpolitikusnak áll?*
- Sose.
- *Társadalomsebészként definiálja önmagát, minden művével politizál.*
- Az más. Olyan a karakterem, hogy nem lennék képes pártos nyáj-szellemmel azonosulni, azt kiszolgálni. Kívülállóként érzem jól magam, így vagyok szabad, így tudom kibontakoztatni az egyéniségeimet.
- *A Kétfarkú Kutyaival passzolnának egymáshoz.*
- Néha a hasonlókat is nehéz összekötni. Viszont az egymástól független tetteinkkel akaratlanul is erősíthetjük a másikat.
- *Megeshet önnel, hogy kéri felvételt a Magyar Művészeti Akadémiába?*
- Muhaha. Állami fizetéssel plusz nyugdíjbiztosítással plusz valamely díj odaítélésével plusz fegyvernek a halántékomhoz szorításával sem tudnának rávenni a belépési nyilatkozat aláírására. De ilyen igény szerencsére az MMA vezetése részéről sem vetődik fel, mi több, ha netán olvassák ezt az interjút, pusztán az ötlet láttán is féltő, hogy sokkos, netán életveszélyes állapotba kerülnek. Inkább védem az egészségüket azzal, hogy nem merészkedem a közelükbe.
- *Kizárt, hogy értelmes süil ki abból, ha a bármit szárnyas oltárrá alakító ultrakonzervatív művészek beszélgetni kezdenek az ezt a tematikát a Schmidt Szűz Mária és kisdede, Ungár Péter a NER templomában című tablóval karcoló drMáriással?*

– Teljesen kizárt. Az MMA egy kifejezetten idős szakemberekből álló, kicsit sértődött társaság, melynek mentalitása antagonisztikus ellentétben áll azzal, amit az én aktuális, cinikus, kritikus, mindent felforgató tevékenységem képvisel.

– *Ötven-hatvan év múlva mit mond majd az utókor az ön képeire, zenéire, szépírásaira?*

– Nem izgat. A művész a jelenben él, a jelenben kell kibontakoztatnia magát, a jelenben kell hatnia. Ettől persze az alkotásai lehetnek érdekes évtizedek múlva is. Az mindenesetre biztos, hogy amit én és a hozzám hasonlóknak csinálnak, azt múzeumok meg nem vásárolják, hivatásos művészettörténészek nem kanonizálják, inkább féltékenységgel, értetlenséggel és szomorú csenddel borítják. Ha így folytatják ezek az alakok, ötven-hatvan év múlva még művészettörténet sem lesz. Igazából most sincs. Hol az a művészettörténész, aki meg merné mondani, ma Magyarországon mi a kortárs művészet, és ki az a húsz kortárs művész, aki relevánsnak tekinthető, aki kvalitásos, aki hatással bír. Nincs az a művészettörténész, nincs az a kurátor, aki venné ehhez a bátorságot. Inkább menekülnek, tudván, akit kihagynak, az megsértődik a kihagyóra, sértődések és kirekesztések végtelen láncolata indul el, melybe a sértettek és a sértők körei is bekapcsolódnak, s totálisan átláthatatlanná teszik a már most is átláthatatlan helyzetet. Marad a fájdalommentes megoldás: átvenni közepesen unalmas külföldi kiállításokat, valamint rég lezárult viták eredményeként állítani ki kerámiákat, fotográfiákat, unalmas festményeket. A magyar múzeum-

rendszer pénzfüggő, az intézményvezetők legfőbb feladata forrásért kuncsorogni. Ami kizárja, hogy autonóm módon gondolkodó emberek irányadó művészeti felfogást jeleníthessenek meg az intézményükben. Maga a rendszer oly messze áll bármi értelmestől, hogy tán nem is érdemes belekezdeni a változtatásba. Pláne a mai világban, ahol leginkább bizalmi és politikai alapon neveznek ki minden vezetőt, akik aztán félnek kockáztatni, félnek bátor, izgalmas, szókimondó, tabukat feszegető, megkérdőjelező kiállításokat bevállalni. Vagyis biztosított a tökéletesen letamponozott unalom. Nem tudom, mikor lesz ez jobb.

– 6589-ben.

– Nincs túl közel.

46

– *Az ön minapi képének leírásából kölcsönzöm az évszámot. A mű címe: „Orbán Viktor jedi lovagként megmenti Baby Yodát a koronavírustól. A sztori: „6589-et írunk. A koronavírus elpusztította a föld népességének jelentős részét, amelyet azóta intergalaktikus migránsok népesítettek be. Az Európai Parlamentben a Sötét erő végső csapást kíván mérni Magyarországra a vírus felerősített változatának bevetésével, azonban Orbán jedi lovag Viktornak az utolsó pillanatban mentő ötlete támad: megkereszteli hipós vízben Baby Yoda képviselőt az Európai Parlament fürdőjében ülésük szünetében, ami annyira megtetszik a kis hősnek, hogy hamarosan divatmozgalmat csinál a keresztelésből, így a többi intergalaktikus harcos is hamarosan követi őt, s olyan erős mozgalom má válnak, amely végül megnyeri a Csillagok háborúját, megmentve*

Magyarországot, Európát és a komplottt Intergalaktikus Világot. Seregüket azóta a Szent Korona Hipós Védelmezői Rendjének nevezik, akik a szent tisztasághoz való hűségük jeléül máig mindenbe és mindenre hipót öntenek, amihez csak nyúlnak, így például a kezükre, ruhájukra, de még a francia pezsgőjükbe is, mert így garantáltan és végérvényesen megmenekülnek minden rossztól.”
Hisz a hipóban?

– Mélyen hiszek benne. A hipó remek anyag. Migránsra is jó, vírusra is jó.

– *A vírusról több képet is festett.*

– Mert végtelenül inspirál. A pandémia egészen különleges pszichés állapotot, világvége-hangulatot hozott el, amihez hasonlót még a közelmúltban sem tudtunk volna elképzelni. Először azt festettem meg, hogy a bérházban, ahol lakom, hogyan reagálnak az emberek a karanténra: házibulit csapnak, ahol van, aki szeretkezik, van, aki iszik, van, aki imádkozik, van, aki kuncsorog, van, aki bilibe ürít a vírustól való megszabadulás reményében; táncolnak, s a kaszás is boldogan közeledik. Aztán megfestettem a közös karanténunk ikonjait: Müller Cecíliát, Gyórfi Pált és a többieket. A sort egy csodálatos békeaktussal zártam, melyben Orbán Viktor és Soros György összeborul annak érdekében, hogy együtt virágoztassák fel Magyarországot, és ennek nyomán mindketten a paradicsomba jutnak. Valóság ez, egyúttal teljes irracionális. Abszurd, dadaista, vagyis a mi kis világunk tökéletes leképeződése. Az én dolgom pusztán annyi volt most is, hogy mindezt viccesen prezentáljam. Hiszen abban van a gyógyulás.